1. Ermeni Kilisesi

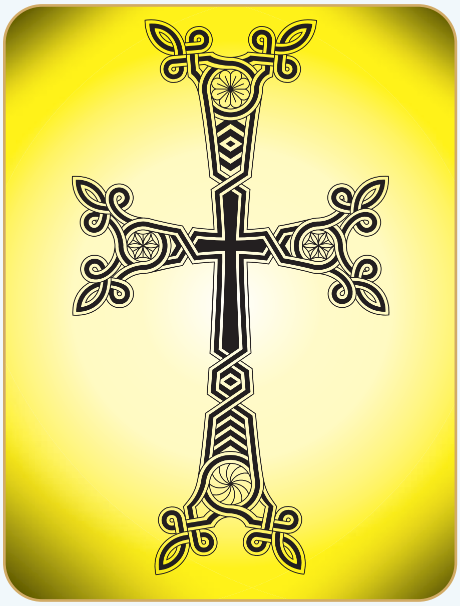

Görsel 5.1: Ermeni Kilisesi Haçı

Ermeni Kilisesi, kökenini Hz. İsa’nın (as) havarilerinden Tadeos (Tadeus) ve Bartolomeos’ya (Bartelomo) dayandırır. Bununla birlikte kilisenin asıl gelişmesi, 301 yılında Aziz Gregorios’un (Gregor) liderliğinde gerçekleşmiş ve Hristiyanlık, Ermeni Krallığı’nın resmî dini olarak ilan edilmiştir. Bu yönüyle Ermeniler, Hristiyanlığı toplu olarak kabul eden ilk devlet olma özelliği taşırlar. Gregorios, ilk Ermeni Kilisesini Eçmiyazin’de (Ermenistan/ Erivan yakınlarında) kurmuştur ve burası Ermeniler için merkez hükmündedir.

Ermeni Kilisesi, 451'de yapılan Kadıköy Konsili’ni tanımayarak, Hristiyanlık içinde bağımsız bir kol olarak varlığını sürdürmüştür. Ermeni cemaatiyle yakından ilgilenen Fatih Sultan Mehmet, Bursa’daki Ruhani Reislik makamını 1461 yılında Patriklik seviyesine yükseltmiştir. Böylece Osmanlı topraklarındaki tüm Ermeniler, Kumkapı’daki İstanbul Ermeni Patriği’ni "milletbaşı" olarak tanımışlardır.

18 ve 19. yüzyılda Katolikler ve Protestanlar, Ermenileri kendi mezheplerine kazandırmaya çalışmıştır. Bunun sonucunda Ermeni Katolik ve Ermeni Protestan kiliseleri, kadim Ermeni Kilisesinden ayrılmıştır.

Ermeni Kilisesinin diğer kiliselerden farkları şunlardır:

Görsel 5.2: Kars Ani St. Gregory Ermeni Kilisesi

1. Ermeni Kilisesi, millî bir kilisedir. Ermeni ırkından olmak ile bu kiliseye mensup olmak eş değer görülür.

2. Ermeni Kilisesi, Hz. İsa’da hem tanrısal hem de insani tabiatın birleşerek yeni bir tabiat (miafizit, miyafizit) oluşturduğuna inanır. Bu noktada Katolik, Ortodoks, Protestan gibi kiliselerdeki Hz. İsa’da iki tane tabiatın birbirine birleşmeden ve karışmadan aynı anda bulunduğu şeklindeki iki tabiat (diofizit) öğretisini reddeder.

3. Ermeni Kilisesinin ana merkezi, Erivan yakınındaki Eçmiyazin'dir.

4. Kilisenin en üst ruhani liderine, Katoğikos/ Katolikas denir.

5. Katoğikos'un yanılmazlığı doktrini kabul görmez.

6. Ermeni Kilisesi, altı tane sakrament (Vaftiz, Evharist, Konfirmasyon, Günah İtirafı, Evlilik, Rahip Takdisi) kabul eder ve Son/ Hasta Yağlama sakramentini kabul etmez.

7. Komünyon (Ekmek Şarap) ayininde ekmeğe maya, şaraba da su katılmaz. Hepsinin saf olarak kullanılmasını benimserler.

8. Ermeniler, kiliselerdeki ikonları (resim/heykel) putperest âdeti sayarlar ve evlerinde ikon bulundurmazlar.

9. Noel, 6 Ocak'ta kutlanılır.

10. Zina dışında boşanmaya izin verilmez.

11. Ermeni Kilisesi'nin ruhban sınıfı şu şekilde oluşmaktadır: Diyakoz (Rahip yardımcısı), Rahip, Piskopos, Patrik ve Katoğikos. Piskoposlar ve piskopos adayları evlenemez. Rahip sınıfından evlenmiş olanlar Piskoposluk makamına çıkamazlar.

12. Bir kilisenin, Ermeni Kilisesi olduğunu ana kubbesine bakarak ayırt etmek mümkündür. Kilisenin ana kubbesi bir kule olup tepesi koni biçiminde bir külahla örtülmüştür.[1]

Günümüzde yaklaşık 3.5 milyon civarında Ermeni Kilisesi'ne mensup kişinin olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'de İstanbul, İskenderun ve Hatay'da Ermeni Kilisesi'ne mensup 60.000 civarında insan bulunmaktadır.

Görsel 5.3: Akdamar Kilisesi (Van)

1 Ermeni Kilisesinin tarihi ve inançları hakkında geniş bilgi için bk.: Abdurrahman Küçük, Ermeni Kilisesi ve Türkler, s. 127-289; Kadir Albayrak, "Ermeni, Süryani ve Keldani Kiliseleri", Yaşayan Dünya Dinleri, s. 141-146; Canan Seyfeli, Ermeni Kilisesinde Sakramentler, s. 481-487.